

8. ДАВО. – Ф.Д. 262. Вінницька міська дума. – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 43–44.
9. ДАВО. – Ф.Д. 262. – Оп. 1. – Спр. 11. – Арк. 158–159, 326–328, 541.
10. ДАВО. – Ф. Д. 286. Гайсинське міське правління. – Оп.1 – Спр.83. – Арк. 450–451.
11. Центральний державний історичний архів України в м. Києві (далі – ЦДІАК). – Ф. 127. Київська духовна консисторія. – Оп. 838. – Спр. 221. – Арк. 1–1 зв.
12. ЦДІАК. – Ф. 127. – Оп. 659. – Спр. 390. – Арк. 1–2 зв., 5–6.
13. ЦДІАК. – Ф. 442. Канцелярія Київського, Подільського і Волинського генерал-губернатор. – Оп. 1. – Спр. 10411а. – Арк. 10–11.
14. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 47 – Спр. 90. – Арк. 280–293 зв.
15. ЦДІАК. – Ф.442. – Оп.47 – Спр. 90. – Арк. 54–55 зв., 115-119, 248-259, 331–338.
16. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 47 – Спр. 90. – Арк. 297–327.
17. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 625. – Спр. 272. – Арк. 10, 17–18.
18. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 627. – Спр. 80. – Арк. 2–8.
19. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 628 – Спр. 594. – Арк.1–6.
20. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 629 – Спр. 469. – Арк. 3.
21. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 639 – Спр. 20. – Арк. 1,5 зв.,11 зв.,34 зв., 37, 73, 108 зв., 118 зв. 148 зв., 165 зв., 181, 190–190 зв., 208 зв., 211.
22. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 666. – Спр. 50. – Арк. 10–11зв., 179 зв., 132.

Тіменик Зиновій Іванович

*к. філос. наук., доц. кафедри історії України та етнокомунікації
Національного університету «Львівська політехніка»*

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА У ФІЛОСОФОРЕЛІГІЙНИХ ІДЕЯХ: З МЕТОДОЛОГІЇ ІННОВАЦІЙНОСТІ.

1. Вияви історико-культурної спадщини у філософорелігійних ідеях – малодосліджена тема. Особливо, коли зважити на дотичність цих понять стосовно (між)релігійних комунікацій². Інноваційна проблематика запропонованої теми актуальна з низки також інших причин. Відомо, що українців (залежно від ситуативної позиції конкретної галузі знання) трактують то як націю, то як націю-етнос [див.: 1, с. 123-124]; у другому випадкові взаємообумовленість між такою спадщиною і названими ідеями виявляється

² Префікс “між” у терміносполученні “(між)релігійні комунікації” узято в дужки з огляду на специфіку його контекстуальних виявів: “(між)релігійне” і “конкретно релігійне” перебувають в інтенсивних, позмінних і переважно одночасних взаємозумовленостях. Етнічне стосовно названих комунікацій є історично ситуативним, дотичним.

через систему специфічних темпоритмік.³ За сформованих ситуацій внутрішньоетнічні стани й (між)релігійні комунікації у межах буття однієї нації-етносу об'єктивізуються у вигляді гармонізації.

2. Стосовно темпоритмічних станів історико-культурної спадщини, то вони у названих ідеях безпосередньо зафункціонують у міждисциплінарному просторі. Річ у тім, що ця спадщина здатна зберігати у межах свого буття передусім історичну й архетипічну пам'яті, концентрація яких в історичному часопросторі не є самозамкнутою, бо у названих видах пам'яті виявляють себе елементи синтезу – як у внутрішній структурі, так і поза нею. Стосовно філософорелігійних ідей, то джерелами їх функціонування є і внутрішня субстанція, і сам широкорозгалужений міждисциплінарний простір. Внаслідок комплексу виниклих процесів через взаємопоєднання, взаємообумовленості уможливленій «синтезі ідей» [див.: 3, с. 166].

3. Методологічними чинниками для інноваційного осмислення аналізованих ситуацій є принципи, моделі, відношення. Ці чинники найінтенсивніше реалізують себе через ідею Бога в структурі людини і світобудови, а також – через ідею істинності й повноти (між)релігійних комунікацій. Ситуативно дотичними до принципів, моделей, відношень є вияви культури пам'яті – передусім історичної та архетипічної. Супровідним до названих чинників і виявів стає часопростір; він за своїми рисами володіє здатністю проникати у комплекс таких процесів і формувати їх (у цьому разі мовиться про трьохвимірний часопростір «із минулого – через сучасне – до майбутнього»). Інноваційні процеси відбуваються тут через гармонізацію, внаслідок чого формується багатоструктурне відношення «аналіз-гармонізація-елементи синтезування».

4. Кризь часопростір історико-культурна спадщина найперше виявляє себе через два названі види пам'яті, які здатні взаємоузележнюватись. Найінтенсивніше таке помітно в ході розкриття

ідеї істинності й повноти (між)релігійних комунікацій (передусім – за супровідною участю моделі «(етнос)–нація–народ»). Прикметними є розмисли Ореста Новицького. «Філософія, – підкреслював учений, – є у найвищій мірі самосвідомістю народу; а тому в ній має виражатися дух самого народу» [6, с.50]. Інноваційність виявляється через взаємопоєднання елементів історико-культурного, філософорелігійного й морального. Зафункціонує і активна сакралізація довкола поняття «архетипу»: мовиться про комплекс дій, що спричинені виявами «світла віри», «святилища науки» і «священних гір» (ці

---

³ Темпоритміка – упорядкований мовленевий процес, який здатен розкривати внутрішню суть поняття із залученням комплексу найрізноманітніших чинників через цілісність, гармонію, а також через здатність до часово-просторового синтезу.

поняття зазнають у міждисциплінарному просторі перехресних трансформацій, системно архетипізуючись).

5. Утвердившись як типові константи, «святилище», «світло віри», «священні гори» у названих комунікаціях зберегли найсутніше – те, що не підлягає і не може підлягати забуттю. Водночас від законтрактування з цією ідеєю забезпечено іншівіровизнавчий смисл, формується безперервність традиції, внаслідок чого історичні скарби набувають незнищенної сили символу.

6. Досвід історії настільки урухомлюється, що здатен проникати в усі виміри національного духовного життя. Адже коли було встановлено на Київських (священних) горах «знамено любомудрія» [6, с.50], то не відбулося світоглядних катаклізмів у наших предків із X століття. Попри початкові противенства й суперечності, згодом настала історична гармонія нововіровизнавчої системи із системою попередньою – язичницькою (передусім – у звичаєво-обрядовім укладі). Виявляє себе, отже, чинник об'єктивної неминучості та перспективності у вигляді трансформаційних процесів через так зване «переломлення».

7. У Сильвестра Гогоцького «різноманітні переломлення» [див.: 2, с. 330] з огляду цензуру так і залишилися нерозкритими, а в Іларіоновому трактуванні ми сприймаємо їх конкретно – як елементи історичного процесу націєстановлення. Адже «людина розуміє Бога найглибше тільки в своєму національному переломленні, тільки в своїй національній уяві. Національність допомагає скоріше й глибше пізнати Бога» [4, с. 12-13]. Модель «(етнос)–нація–народ» ситуативно законтрактовує з відношенням «Бог-людина-Бог». Історична концепція часу органічно взаємообумовлюється принципом поступовості-послідовності і утверджується через внутрішньофункціональні стани моделі «(етнос)-нація-народ». Щодо етнічного, то воно прочитуються лишень у підтексті, коли дослідник розмірковує фактично одночасно і про ріднобожественне.

8. Відомо, що людська історія – синтез закономірного й незакономірного. Це значною мірою здатна обґрунтувати інноваційність, коли постійно мати на увазі, що історіософські темпоритмічні вияви різних явищ, понять, процесів не були й не можуть бути однозначними. Тому на підставі передусім двох принципів (єдності у різноманітності та поступовості-послідовності) виниклий комплекс процесів набуває ознак гармонії. Сутнісним чинником у черговому становленні історико-культурної спадщини стає темпоритміка спільних психофізичних засад, зокрема, щодо формування культури природи, культури предків, любові до рідної землі.

9. На елементи синтезу з психофізичним звернув увагу Микола Шлемкевич. З його концепції випливає, що джерелом «різноманітних переломлень» (у С. Гогоцького) та Іларіонових «національних переломлень» є

«протоплазма нашої душі, її праматерія» [8, с.49]. Будучи взятою зі сфери біології й трансформувавшись в історико-духовний простір, «протоплазма» набула сутнісно інших ознак, пов'язуючись уже з праматерією (і до того ж незвичною). У латентній формі наголошено на важливості усвідомити вагу духовних джерел, – без огляду на їх різні віровизнавчі сутності. Прочитується непрямо також думка: ріст, розвиток, розквіт, занепад та вмирання «протоплазми нашої душі», – то не просто періоди земного етнонаціонального життя українців, а частково гармонізоване поєднання складових різних релігійних систем, що сукупно й формують історико-культурну спадщину.

10. Сюди ж уконтекстовується і сентенція Василя Зіньківського. «У християнстві, як у фокусі, сходяться розрізнені риси язичництва, котре було сповнене передчуттів тих істин, котрі в повноті й цілісності віднаходим [...] у християнстві», – зазначав дослідник. [3, с. 436]. Шлемкевич вдався до переосмисленого явища протоплазми, а Зіньківський використовує ефект фокусової концентрації міжрелігійних чинників. Попри різнотипні процеси спільним, однак, є не тільки ефект цілісного поєднання окремих ознак, а й значною мірою – психофізичні стани у передчутті нових форм історико-культурної спадщини.

11. Усе це дає «ключ розуміння» того, як сприймати «різдвяні гороскопи» Йосифа Сліпого, і самі колядки, у яких «висловлена уся теологія і викладена ціла українська душа» [7, с.269]. Помітно, як на зіткненні (між)релігійних комунікацій через принципи повноти й цілості взаємодіють у непрявій формі елементи богослів'я (язичницького та християнського). Зокрема, імпліцитно прочитується думка: вчення про безсмертну душу набуває своєї повноти за охристиянізаційного сприйняття одного з язичницьких прославлянь через колядки (хоча у новорелігійній епосі колядки наповнилися сутнісно новим змістом). І тут теж латентно реалізовує себе «протоплазма нашої душі» – саме такої душі, яка, сформувавшись, за Шлемкевичем, зі своєї «праматерії» розвивається далі вже із нововіровизнавчих станів через безконечне переосмислення язичницької спадщини [див.: 5, с. 10].

12. Отже, історико-культурна спадщина у філософорелігійних ідеях має складну взаємообумовлену систему процесів, які, гармонізуючись, сприяють їх інноваційному осмисленню. Перспективність аналізованої теми – через з'ясування нових функціональних можливостей названої спадщини у міждисциплінарному просторі.

Список використаної літератури:

1. Геллер Е. Нація-етнос // Мала енциклопедія етнодержавотворення / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького; ред. кол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін. – К.: Довіра; Генеза, 1996. – С. 123–124.

2. [Гогоцький С.]. Философский лексикон / [С. Гогоцький]. – К. : В Университетской типографии, 1857. – Т. 1: А. Б. В. – II с. + 579 с. + IV с. – (На титульному аркуші є “С. Г.” – криптонім автора).

3. Зеньковский В. В. Основы христианской философии / В. В. Зеньковский. – М. : Канон+, 1997. – 560 с. – (История христианской мысли в памятниках).

4. Іларіон Архієп. Блаженна людина, що любить народ свій! Слово на 29 січня, на пам'ять народних героїв / Архієп. Іларіон. – Холм : Свята Данилова Гора, 1943. – 23 с. – (Служити народові – то служити Богові!).

5. Іларіон Митр. Дохристиянські вірування українського народу : іст.-реліг. моногр. / Іларіон Митр. – К. : АТ “Обереги”, 1992. – 424 с.

6. [Новицький Орест]. Об упреках, делаемых философии в практическом и теоретическом отношениях их сил и важности. Речь, произнесенная в торжественном собрании Императорского Университета Св. Владимира 15 июля 1837 года Ординарным Профессором Философии Орестом Новицким / [Орест Новицький]. – К. : В Университетской Типографии, 1838. – 50 с.

7. [Сліпий Йосиф]. Твори Кир Йосифа Верховного Архієпископа і Кардинала / [Йосиф Сліпий] ; зібрані о. Іван Хома, о. Іван Музичка ; Український Католицький Університет ім. Св. Климентія Папи. – Рим : [Б. в.], 1981. – Т. 12. – 336 с.

8. Шлемкевич М. Душа і пісня // Українська душа : [збірник] / Микола Шлемкевич, д-р; ред. М. Шлемкевич ; мовна ред.: Р. Купчинський ; надпис і знак: С. Гординський. – Нью-Йорк ; Торонто: Ключі, 1956. –С. 44–54. – (Серія “Проблеми” ; кн. 1).

Стасюк Іван Михайлович

*к.і.н., доцент кафедри історії України та етнокомунікації
Національного університету «Львівська політехніка»*

КОЛІР В ІКОНІ

Національно-культурне відродження України, що розпочалось у період розпаду СРСР та здобуття незалежності у 1991 р., започаткувало якісно новий етап у духовному розвитку та релігійному житті українського суспільства. Після багатьох десятиліть цькування, переслідувань й заборон церкви та релігійної діяльності радянською владою, її намагань виховати людину в дусі атеїзму, розуміння релігії як «опіуму для народу» врешті-решт настали часи свободи віросповідання та релігійного життя, відбудови зруйнованих та побудови нових храмів.

Як релігійна інституція та центр духовного життя людини церква сьогодні немислима без традиційних атрибутів, які використовуються під час проведення релігійних богослужінь та інших відправ. Одним із таких необхідних не лише церкві, а й віруючій людині елементів духовного буття є